

Plan van aanpak beheersing eikenprocessierups 2020

Concept 21 januari 2020

CONCEPT

Inhoudsopgave	pag.
Samenvatting	3
1 Aanleiding	4
2 Inleiding	5
2.1 Beleidsmatig en wettelijk kader	5
2.2 Beheerdoelen	5
3 Huidige beheeraanpak	6
3.1 Aanpak 2019	6
3.1.1 Stand van zaken eikenprocessierups	7
3.1.2 De zomereik, een waardevolle boom van deze streek	8
3.1.3 Aanpak overlast	8
3.2 Lesson learned	8
4 De levenscyclus van de eikenprocessierups	9
4.1 Inleiding	9
4.2 Ontwikkelingsstadium	9
4.3 Mate van ongemak /gezondheidseffecten	10
5 Het plan van aanpak beheersing eikenprocessierups	11
5.1. De beheeraanpak	11
5.1.1 Kader voor aanpak overlast	11
5.1.2 Stimuleren van natuurlijke vijanden	12
5.1.2.1 Beheersing door ecologisch bermbeheer	12
5.1.2.2 Beheersing door ecologisch beheer van gazons	12
5.1.2.3 Vogelnestkasten plaatsen	12
5.1.3. Curatieve beheersing	13
5.1.3.1 Mechanisch zuigen	13
5.1.3.2 Rupsvallen	13
5.1.3.3 Feromoonval	13
5.1.3.4 Heet water machine bij grondnesten	13
5.2. Schema maatregelen voor 2020	14
6 Organisatie	15
6.1 Communicatie/ Voorlichting	15
6.2 Aangrenzende terreineigenaren	15
6.3 Uitwisselen ervaringen	15
6.4 Afstemming (weg) werkzaamheden beheer& onderhoud	15
6.5 Coördinator	16
6.6 Monitoring	16
6.7 Evaluatie	16
Bijlage; linken voor meer informatie	17

CONCEPT

1 Aanleiding

In de zomer van 2019 hadden grote delen van Nederland te maken met overlast van de eikenprocessierups. Eind juli 2019 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit besloten tot een landelijke coördinatie van de aanpak van de problematiek. Kern in de landelijke aanpak is het Kennisplatform Processierups. Dit Kennisplatform is een samenwerkingsverband van diverse eikenprocessierups-experts van verschillende organisaties. Het platform richt zich op burgers, professionals en overheden. Het platform biedt informatie over preventie, voorbereiding, beheer, beheersing, (na) zorg, monitoring en evaluatie. Op deze manier is er een duidelijk loket voor mensen die overlast ervaren en is er informatie over voorkomen en het beperken van de overlast. Er is een website (www.processierups.nu) gemaakt waarop o.a. 110 vragen en antwoorden te vinden zijn.

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 27 juni 2019 besloten tot het opstellen van een plan voor tijdige en effectieve beheersing van de eikenprocessierups, naar aanleiding van de motie van het CDA 'motie maatregelen tegen eikenprocessierups'.

CONCEPT

2 Inleiding

Voor het maken van dit gemeentelijk beheersingsplan is gebruik gemaakt van de meest recente kennis omschreven in de "Leidraad Beheersing eikenprocessierups- update 2019" (gemaakt door Wageningen University & Research in opdracht van het ministerie van LNV.)

Deze inleiding begint met het wettelijk kader en daarna worden de beheerdoelen omschreven.

2.1 Beleidsmatig en wettelijk kader

Het college heeft op 4 december 2018 de 'aanpak dierplaagbeheersing, een duurzame beheeraanpak voor dierplagen' vastgesteld. De beheeraanpak bestaat uit het treffen van de juiste duurzame maatregelen met betrekking tot het beheersen van dierplagen volgens de richtlijnen van Integraal Plaagdier Management. Dat wil zeggen dat Breda staat voor een duurzaam ecologisch beheer met oog voor dierenwelzijn en milieu. Bij het beheersen van dierplagen zal geen gebruik worden gemaakt van biociden (chemische bestrijdingsmiddelen).

In het 'gemeentelijk plan bomen 2016' staan de beleidsuitgangspunten voor de gemeentelijke bomen. Breda wil een gevarieerd bomenbestand. Een van de redenen is dat bij veelvuldig toepassen van 1 boomsoort, plagen zich gemakkelijk over een groot gebied kunnen verspreiden. Het doel van de beheersing van ziekten en plagen is het op peil houden van de kwaliteit van het bomenbestand, waarbij verspreiding zo veel mogelijk wordt voorkomen. Bij de beheersing van ziekten en plagen worden geen chemische middelen gebruikt. De beheersing die een risico vormen voor de volksgezondheid worden actief opgepakt. Afhankelijk van de omvang en gevolgen wordt gezocht naar een geschikte oplossing. Insecten, ongedierte, vogels, bladval, bloesem, harde vruchten, vermeende derving van inkomsten, extra parkeerplaatsen, angst voor omwaaien van bomen of vallende takken, lichtinval, schaduwwerking, bloeiwijze van de boom zijn op zichzelf geen reden tot kappen.

De 'leidraad beheersing eikenprocessierups -update 2019' geeft een opsomming van het wettelijk kader. Waarom beleid met betrekking tot de eikenprocessierups gemaakt moet worden is gelegen in het risico op gezondheidsklachten. Artikel 6:162 Burgerlijk Wetboek is de grondslag voor zorgplicht. De leidraad geeft daarnaast aan dat de publiekrechtelijke en meer handhavingsgerichte grondslag voor de zorgplicht tot beheersing van de eikenprocessierups mede gevonden worden in de volgende wetten: Artikel 1a Woningwet; artikel 1.11 Wet natuurbescherming,; artikel 10.1 wet milieubeheer; artikel 13 Wet bodembescherming; artikel 18-22 Wet gewasbescherming en biociden; artikel 2.1 Besluit lozen buiten inrichtingen; artikel 3,10,11,32 Arbeidsomstandighedenwet; artikel 5 Wegenverkeerswet en artikel Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden.

2.2 Beheerdoelen

De aanpak van de beheersing van de processierups zal gedaan worden op basis van de vastgestelde beheerdoelen in de door het college op 4 december 2018 vastgestelde 'aanpak dierplaagbeheersing, een duurzame beheeraanpak voor dierplagen'.

Specifiek voor de eikenprocessierups beheersing zijn de volgende doelen van toepassing:

1. Werken en toepassen van de richtlijnen van Integraal dierplaagmanagement.
2. Overlast van eikenprocessierups is geen reden op zichzelf om te kappen.
3. Diversiteit bomenbestand door een duurzaam gemixt bomenbestand en bewuster omgaan met het (aan) planten van eiken.
4. Inventariseren en risicogericht beheersen.

3 Huidige beheeraanpak

In dit hoofdstuk staat de beheersingsaanpak van 2019 beschreven. Het hoofdstuk sluit af met de geleerde lessen.

3.1 Aanpak 2019

Op basis van voorgaande jaren is de beheersing voor 2019 gepland. Eenzelfde capaciteit is ingehuurd bij een gespecialiseerd bedrijf als voorgaande jaren. Dit gespecialiseerde bedrijf heeft de beheersing van de rupsen uitgevoerd in de zomer van 2019. In heel Breda zijn de hoge risicogebieden in kaart gebracht. De meldingen zijn meegenomen in de risicoafweging. De praktijk was dat er zoveel meldingen binnen kwamen dat hier ook het werk op verdeeld is.

Omdat de vraag naar inzet van gespecialiseerde bedrijven zo hoog was kon in de maanden juni, juli en augustus niet opgeschaald worden.

Het "wegzuigen" is toegepast; dat wil zeggen dat de nesten met een pijp van zo'n zeven meter opgezogen worden. Ook is er ervaring op gedaan met feromoonvallen; een val met een lokstof. Aan de hand van de vangsten kan er gemonitord worden. Dat is input voor de beheersing. De gegevens worden ook gebruikt voor beheersingsplannen van komende jaren en worden opgenomen in het landelijke register.

Om te komen tot een effectieve beheersing van rupsen zijn er gesprekken met andere gemeentes om ervaringen te delen, is er o.a. contact met 'Natuurplein de Baronie' en is deelgenomen aan het Provinciale kennisplatform (voor gemeentelijke groenbeheerders en georganiseerd door GGD) en een landelijke bijeenkomst, georganiseerd door de samenwerkende partijen in opdracht van het Ministerie van LNV.

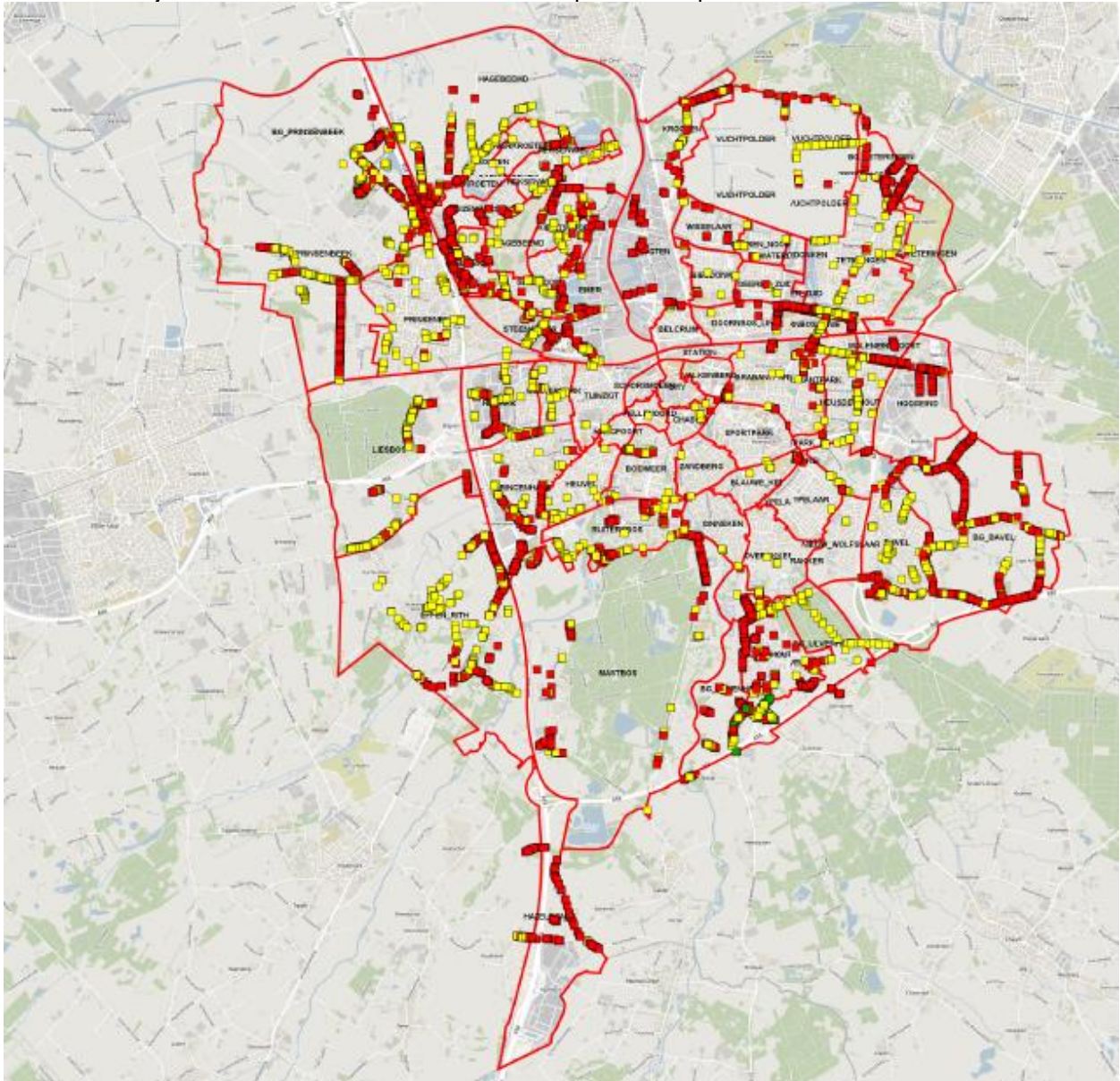
In gemeenten komt steeds meer inzicht in efficiënte methodes. Zo komt er steeds meer duidelijkheid over beheersing aan de hand van de biologische ontwikkeling van ei tot vlinder. Per fase van biologische ontwikkeling zijn ervaringen opgedaan wat de beste beheermiddelen zijn.

In de volgende paragraaf gaan we nader in op de situatie in 2019 ten aanzien van de mate van overlast van de eikenprocessierups. In de daarop volgende paragraaf staat omschreven over hoeveel geregistreerde eikenbomen het gaat en de ecologische waarde van deze bomen. Paragraaf 3.1.3 omschrijft de aanpak van de overlast. Het hoofdstuk sluit af met de geleerde lessen.

3.1.1 Stand van zaken eikenprocessierups

Onderstaande kaart geeft een beeld van de aanwezigheid van de eikenprocessierups van mei tot en met eind oktober 2019. Ieder vakje is een boom. De kleur geeft de mate van aantasting aan. De kleur rood is hoge plaagdruk. Op de kaart zijn er rode lijnen zichtbaar. Dat zijn de doorgaande eikenstructuren.

Uit de kaart blijkt dat overal waar de eiken staan eikenprocessierups in zit.

3.1.2 De zomereik, een waardevolle boom van deze streek

De zomereik is een waardevolle en karakteristieke boom voor Breda en omgeving. Dit vindt zijn oorsprong in de geologische grondslag van deze regio. Van nature groeien eiken op de zandgronden van zuid en oost Nederland. De eik is een beeldbepalende boom; ze kunnen uitgroeien tot een hoogte van 35 meter en kunnen een leeftijd van honderden jaren bereiken. Van oudsher wordt de zomereik daarom ook aangeplant binnen de grenzen van de gemeente. Al vele eeuwen worden eiken gebruikt voor de aanplant van beeldbepalende lanen en parken. Dit geeft de aanwezigheid van de eik grote cultuurhistorische en symbolische waarden in deze regio.

De eik heeft een hoge ecologische waarden en biedt leefgebied aan tal van dier- en andere plantsoorten. Veel soorten zijn direct of indirect afhankelijk van de eik. Honderden insecten gebruiken de boomsoort als leefgebied en zijn afhankelijk van het blad en/of sap als voedselbron. Vogels worden aangetrokken tot de bomen om daar te broeden, te schuilen of voedsel te zoeken. De vruchten van de eik zijn een belangrijke bron van voedsel bosdieren. Ook een aantal planten, bodemschimmels en paddenstoelen zijn afhankelijk van de aanwezigheid van de eik. Een voorbeeld daarvan is hengel, een vaatplant die parasiteert op de wortels van onder andere eik. Onder de vele plant en diersoorten zijn ook enkele zeldzame en/of bij wet beschermde soorten (de zogenaamde rode-lijst van de Wet natuurbescherming) zoals de eikenpage en de rode eekhoorn.

De eik vervult belangrijke ecosystemediensten voor de leefomgeving van de mens. Dit zijn diensten die het leefklimaat aangenaam maken. De eik zorgt voor het vast leggen van CO₂, het wegvangen van fijnstof, slaat water op en zorgt voor verkoeling op hete dagen.

Door deze waardenvolle eigenschappen van de boomsoort is de eik onmisbaar in het Bredase bomenbestand. Breda heeft circa 24.000 geregistreerde zomereiken.

3.1.3 Aanpak overlast

De omvang van het gezondheidsrisico is afhankelijk van de aanwezigheid van mensen. Er is een hoog risico indien op een bepaalde locatie veel mensen passeren of kort verblijven of een gering aantal mensen langdurig aanwezig zijn. Er is een laag risico in gebieden waar mensen snel aan voorbij gaan of waar weinig mensen komen.

De hoge risicogebieden, de eikenboomlocaties, de mate van aanwezigheid van eikenprocessierupsen en de meldingen zijn het kader geweest in 2019 voor hoge prioritering van beheersing. Drukke fietsroutes waar eikenbomen staan met veel eikenprocessierupsen zijn daar een voorbeeld van. Bos- en natuurgebieden waar mensen snel aan voorbij gaan of waar weinig mensen komen is een voorbeeld van lage prioritering.

De ervaring met dit afwegingskader (mate van aanwezigheid mensen, mate van aanwezigheid eikenprocessierups en meldingen) is goed uitvoerbaar gebleken. Voor de aanpak van beheersing 2020 is deze nader uitgewerkt. Zie hiervoor paragraaf 5. 1.1.

3.2 Lesson learned

De geleerde lessen van 2019:

- Er zijn meer ploegen nodig om te beheersen en doordat er meerdere ploegen zijn is coördinatie nodig.
- Er zijn goede ervaringen met de feromoon val om te monitoren; waar zit hoogste plaagdruk en waar moet je dus capaciteit inzetten.
- Zuigen van de gehele boom is met betrekking tot beheersing nodig.
- De risicogebieden in kaart brengen werkt goed. Op basis van de leidraad en ervaringen in 2019 is deze verder te specificeren.
- De gemeentelijke informatie zou doelmatiger kunnen; elke handeling en werkwijze tijdig communiceren en wat inwoners en eigenaren zelf kunnen doen.

4 Levenscyclus eikenprocessierups

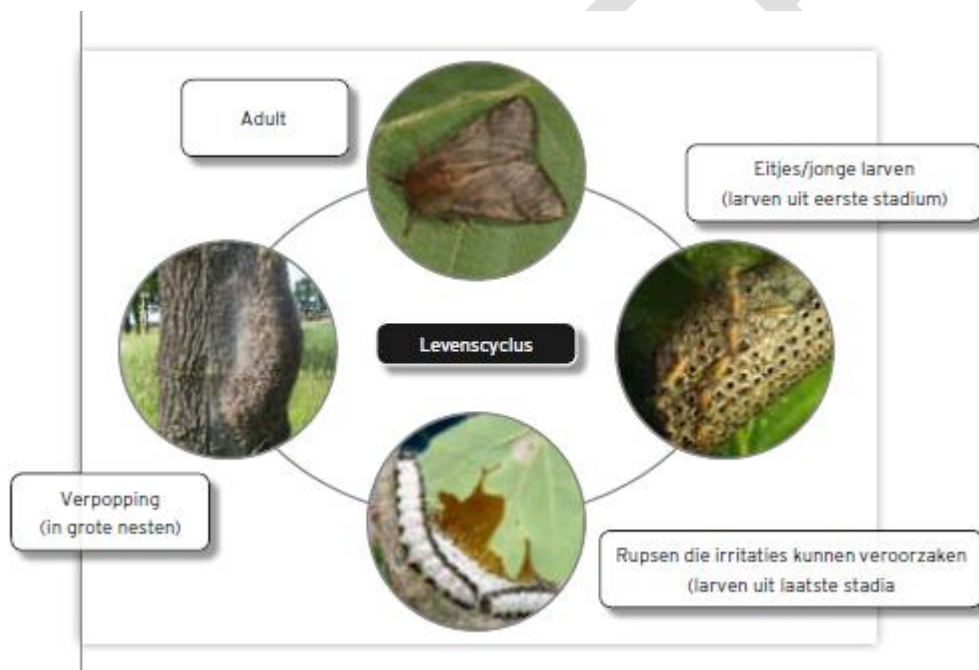
De eikenprocessierups is een inheems insect. Eind 19^e, begin 20^e eeuw veroorzaakte de rups al overlast in de zuidelijke provincies. In de tweede helft van twintigste eeuw kwam de rups weinig voor. In 1989 werd de rups aangetroffen in Noord-Brabant. Sinds 1991 breidt de rups zich noordwaarts uit en sinds 2000 is de rups boven de Waal te vinden. In 2011 bereikte de rups de grens tussen Drenthe en Groningen. Sinds 2018 is de rups vrijwel in heel Nederland aanwezig.

4.1 Inleiding

De eikenprocessierups is de larve van de eikenprocessievlinder. De vlinder kent 1 compleet levenscyclus per jaar. Eikenprocessierupsen vervellen vijf maal voordat ze verpoppen. Gedurende een periode van ongeveer drie maanden vanaf het uitkomen van het blad van de eik eet de eikenprocessierups hiervan en ontstaan de levensfasen waarbinnen de brandharen worden gevormd.

4.2 Ontwikkelingsstadium

In deze paragraaf wordt de levenscyclus van de eikenprocessierups en -vlinder beschreven vanaf ei tot en met vlinder.

(bron: nature today)

De eikenprocessierups is de larve van de nachtvlinder die haar eitjes in de maand augustus in de toppen van de eikenbomen legt. De eitjes overwinteren daar. In april komen de rupsen uit de eitjes. Dan ondergaan de rupsen een vijftal vervellingen, waarna ze in juni volgroeid zijn. Vervolgens verpoppen de rupsen zich eind juni- begin juli tot vlinder.

Van begin juli tot begin september vliegen de vlinders uit (vrouwjes 5 tot 20 km, mannetjes verder), ondertussen zetten de vrouwjes hun eitjes af, waaruit volgend voorjaar weer jonge rupsen komen.

Het weer is van invloed op de hoeveelheid eitjes; hoe warmer en stabiel het weer, hoe meer vlinders er zijn en hoe meer eitjes er worden afgezet. Onderzoek in Hongarije indiceert dat vooral droogte gedurende de periode dat de rups actief is, gunstig is voor de ontwikkeling van de rups (bron: Csoka et al. 2018). Dit vormt een mogelijke verklaring voor de recente toename in 2018 en 2019.

Bij erg warm weer maken de rupsen ook nesten in de grond aan de voet van de eiken.

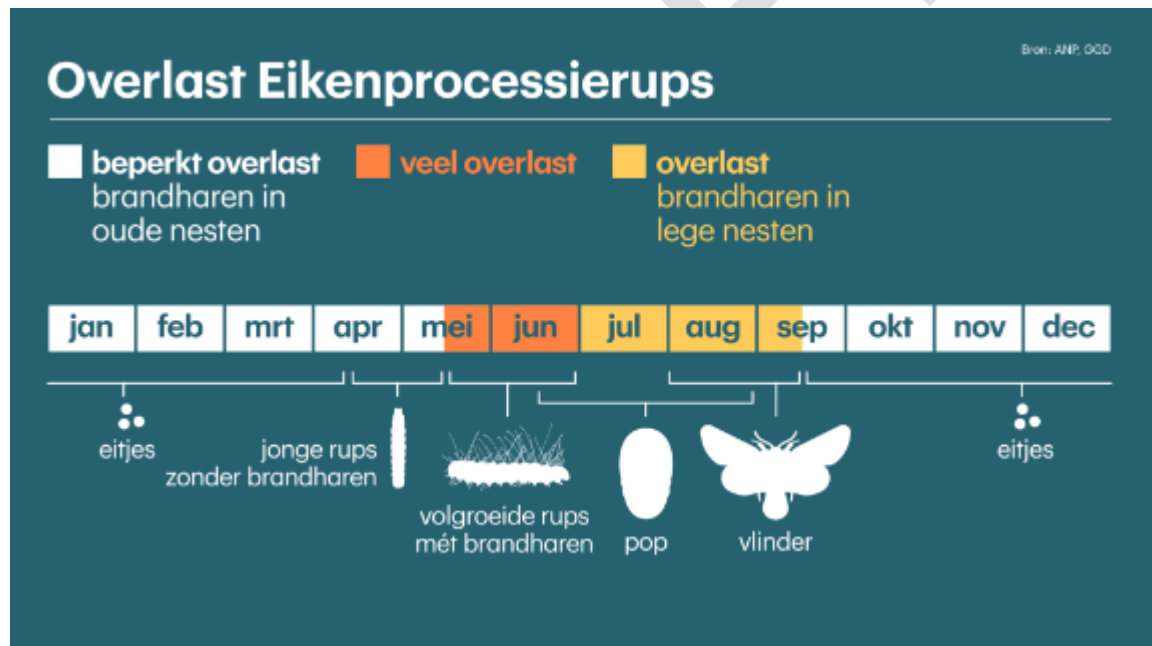
4.3 Mate van ongemak/gezondheidseffecten

De eikenprocessierups geeft overlast/ongemak voor mensen en dieren die veroorzaakt zijn door brandharen van rupsen. In 2019 werden de gezondheidseffecten in grote delen van Nederland zichtbaar. De gezondheidseffecten zijn in 2019 door Nivel in kaart gebracht op basis van huisartsenregistratie. Het overzicht is gemaakt op landelijke en provinciale schaal. Het landelijke kennisplatform gaat in samenwerking met relevante partijen in 2020 een aanpak maken die gezondheidseffecten en de bredere maatschappelijke impact beter in beeld brengt. Gezondheidsproblemen die mogelijk gerelateerd zijn aan blootstelling aan brandharen van eikenprocessierupsen zijn pijn/gevoeligheid van de huid, pruritus/jeuk, lokale roodheid van de huid, urticaria (netelroos), ontsteking oog, hooikoorts/allergische rhinitis (ontsteking neusslijmvlies). Met name werd in week 26, de laatste week van juni, landelijk een duidelijke toename waarneembaar van huidklachten. De toename was te zien in alle leeftijdsgroepen en week duidelijk af van voorgaande jaren. De piek in week 26 in 2019 was te zien in meerdere provincies.

Overzicht huidklachten regionaal (bron; Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn. De cijfers zijn berekend op basis van aantal personen dat een huisarts in die week heeft geraadpleegd voor bepaalde symptomen of aandoeningen, gedeeld door het aantal ingeschreven patiënten in de praktijk);

- Pijn/gevoeligheid van de huid; Drenthe, Overijssel, Zuid-Holland en Zeeland (in Drenthe lopen de gezondheidsproblemen wat langer door);
- Pruritus/jeuk; Overijssel, Noord-Brabant, Drenthe, Utrecht.
- Lokale roodheid; Noord-Brabant, Gelderland, Utrecht, Overijssel en Drenthe.
- Urticaria/netelroos: Overijssel, Gelderland, Utrecht en Noord-Brabant.

Ook oude verlaten nesten kunnen tot overlast zorgen. In brandharen zitten namelijk eiwitten die 6 tot 8 jaar actief blijven.

5 Plan van aanpak beheersing eikenprocessierups

In dit hoofdstuk worden de onderdelen van het beheersingsplan van aanpak omschreven. De beheeraanpak bestaat uit:

- Stimuleren van natuurlijke vijanden.
- Curatieve beheersing; aanpak eikenstructuren en meldingen.
- Monitoring.
- Communicatie en voorlichting.
- Evaluatie.

De geleerde lessen zijn verwerkt in het plan van aanpak 2020. Ook die staan omschreven in dit hoofdstuk.

In 5.2 staat het schema met daarin de maatregelen voor 2020.

5.1 Beheeraanpak

De onderdelen zoals hierboven genoemd worden in de navolgend sub paragrafen omschreven.

5.1.1 Kader voor aanpak overlast

Op basis van ervaringen opgedaan in 2019 en de informatie van de landelijke "leidraad beheersing eikenprocessierups- update 2019" staan hieronder de typering van hoge/matige en lage risicogebieden met betrekking tot mogelijke overlast en daaruit mogelijke gezondheidseffecten (huidklachten).

Hoog risico:

Er is een hoog risico indien op een bepaalde locatie veel mensen passeren of kort verblijven of een gering aantal mensen langdurig aanwezig zijn;

- Rond winkelcentra, zorgcentra en ziekenhuizen, scholen en kinderdagverblijven.
- Op drukke fiets- en wandelroutes.
- Rond campings, kampeerboerderijen, dagrecreatieterreinen, drukke parkeerterreinen.
- Op kinderboerderij Wolfslaar, op recreatiegebieden de Galderse meren en de Asterdplas en gemeentelijke sportcomplexen.
- Tijdens grote evenementen (bijvoorbeeld 538)

Matig risico:

Er is een matig risico in gebieden waar mensen minder frequent verblijven en (landbouw) huisdieren risicolopen;

- Nabij woningen, kantoren en werkplaatsen.
- In de omgeving van haltes voor openbaar vervoer.
- Doorgaande fiets- en wandelroutes.
- Gebieden met extensieve bebouwing.
- Gebieden waar (landbouw) huisdieren risico lopen
- Bij boerderijen met (intensieve) beweiding en maneges.
- Bij maneges.
- Werkzaamheden openbare ruimte.

Laag risico:

Er is een laag risico in gebieden waar mensen snel aan voorbij gaan of waar weinig mensen komen;

- Wegen buiten de bebouwde kom zonder fiets- en voetpaden.
- Bos- en natuurgebieden.
- Extensieve landbouwgebieden.

5.1.2 Stimuleren van natuurlijke vijanden

De eikenprocessierups kent een aantal natuurlijke vijanden die van nature in dezelfde milieus als de eiken voorkomen. Dit zijn onder andere de larven van gaasvliegen, lieveheersbeestjes, sprinkhanen, mieren en verschillende soorten kevers, vliegen en wantsen. Door het stimuleren van natuurlijke vijanden van de rups is er minder kans op een plaag van eikenprocessierupsen. Natuurlijke vijanden kunnen dus de overlast beperken. Het probleem is hiermee niet direct verholpen, maar de overlast kan er elk jaar minder door worden. Als het landschap strak en kaal is vinden roofinsecten en mezen geen plek om te schuilen en zich voort te planten. Zonder deze potentiële natuurlijke vijanden heeft de eikenprocessierups 'vrij spel'. In een landschap met veel diversiteit leven verschillende soorten insecten en vogels. Er ontstaat een ecosysteem dat zichzelf in balans houdt. Plagen lopen hierdoor dus minder snel uit de hand.

Breda zet in op bestrijding door meer ecologisch te beheren en door het plaatsen van nestkasten voor koolmezen. De ecologische aanpak is een investering op lange termijn, maar werpt op meerdere fronten vruchten af: minder overlast eikenprocessierups, meer biodiversiteit en een gevarieerd landschap.

De Gemeente Breda heeft drie soorten standplaatsen waar eiken staan: in bermen, in gazon en in verharding.

5.1.2.1 Beheersing door ecologisch beheer van bermen

De bermen in Breda worden al jaren ecologisch beheerd. Met het uitvoeren van ecologisch maaibeheer onder de eikenstructuren wordt er leefgebied gecreëerd voor deze natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups die bloemrijke, kruid- en grasachtige vegetatie nodig heeft om te overleven. De vegetatie wordt één of twee keer per jaar gemaaid, afhankelijk van de voedselrijkheid van een bepaalde locatie. Het ecologisch maaibeheer is erop gericht om de vegetatie te laten ontwikkelen naar een soortenrijke samenstelling van grassen en kruiden waardoor het leefgebied van natuurlijke vijanden verbeterd. Ook zorgt de gemeente voor een gevarieerde onderbegroeiing van struiken. De onderbegroeiing biedt leefgebied aan natuurlijke vijanden en schuilgelegenheid voor vogels. In 2020 worden enkele wijzigingen doorgevoerd in het ecologische beheer ten behoeve van de bestrijding van eikenprocessierupsen. Rond eiken bomen zal een rand tot maximaal 1 meter van het hart van de boom met lang gras blijven staan als de rest van het vak gemaaid moet worden. Hierdoor blijft in de directe nabijheid van de eiken leefgebied bestaan voor natuurlijke vijanden. Daarnaast zullen locaties die twee keer per jaar gemaaid moeten worden op een andere manier gemaaid worden. Het zogenaamd sinus maaien moet er voor zorgen dat er eveneens leefgebied voor de natuurlijke vijanden van de rups overeind blijft staan tussen de twee maaibeurten.

5.1.2.2 Beheersing door ecologisch beheer van gazons

Veel eiken in Breda staan in het gazon. Hierdoor is al het leefgebied voor natuurlijke vijanden weggenomen. Dit geeft de rupsen vrij spel om uit te groeien en zich tot vlinder te verpoppen. Er zal per locatie gekeken worden of het gazon omgevormd kan worden naar ecologisch maaibeheer. Dit zal niet overal mogelijk zijn i.v.m. het karakter van een locatie.

5.1.2.3 Vogelnestkasten plaatsen

De Gemeente Breda stelt vogelnestkasten beschikbaar aan Bredanaars. De nestkasten kunnen aan hun huis of in de tuin opgehangen worden. Hier kunnen vogelsoorten zoals de koolmees, pimpelmees, roodborst, boomklever, boomkruiper en de spreeuw in nestelen. Deze vogelsoorten komen vrij algemeen voor in het stedelijk gebied en zijn makkelijk te faciliteren met het ophangen van een nestkast. Dit zijn tevens de vogels die jagen op de rupsen van de eikenprocessierups. Een paartje vogels vangt wel 5000 tot 10.000 insecten weg om een nest groot te brengen. Het faciliteren van deze natuurlijke vijand kan dus een waardevolle bijdragen leveren aan de bestrijding van de eikenprocessierups in bewoond gebied.

De onderbegroeiing is belangrijk voor dekking van pas uitgevlogen meesjes tegen roofvogels. Ook moet er in het biotoop wat open water aanwezig zijn.

Natuurplein De Baronie (overkoepelende club van verschillende natuurverenigingen in en rondom Breda) heeft aangegeven de gemeente te willen en kunnen ondersteunen met de natuurlijke bestrijding van de eiken processierups. Het coördineren van de aanvragen van vogelnestkasten, levering, advisering en het monitoren van de kasten gaat in samenwerking met het Natuurplein de Baronie.

5.1.3 Curatieve beheersing

Curatieve beheersing (reactieve beheersing) is het zoveel mogelijk verwijderen van rupsen en rupsennesten als er rupsennesten aanwezig zijn in de boom of aan de stamvoet. Door het verwijderen van de nesten kan de overlast voor de directe omgeving voor een groot gedeelte ingeperkt worden. Als de rupsen en poppen verwijderd zijn, voordat de vlinder uitgevlogen is, heeft dat een onderdrukkend effect op de eikenprocessierups.

Uitgaande van de beheerdoelen is er geen beheersing door bacteriepreparaten, nematoden of dergelijke middelen.

5.1.3.1 Mechanisch zuigen

Het verwijderen gaat met mechanisch zuigen. Rupsen en spinselnesten uit bomen worden weggezogen. Er komen twee teams. Met het inzetten van twee teams is de beheersing verdubbeld ten opzichte van 2019. In de aanpak is opgenomen dat heel de boom gezogen zal worden. Voorgaand jaar werd er gezogen tot 7 meter; in 2020 ook boven de 7 meter en dus ook de kruinen van de eikenbomen. (Zie ook lesson learned).

5.1.3.2 Rupsvallen

Over het beheersen met rupsvallen zijn verschillende landelijke ervaringen. In 2020 gaat Breda ervaring op doen met deze vorm van beheersing. De rupsvallen worden in de zogenaamde eikenlaanstructuren geplaatst. Er gaat een duidelijke monitoring plaats vinden, zodat meetbaar zal zijn of deze vorm bijdraagt aan beheersing. De gedachte achter deze vorm van beheersing is dat op elk moment van februari tot mei de rupsen de boom verlaten en processie vormen en dan dus in de val terecht komen.

5.1.3.3 Feromonval

Voor beheersing is monitoring noodzakelijk om inzicht te krijgen en de grootte en eventuele aanwezigheid/toename van eikenprocessierups. Monitoring is mogelijk met behulp van de feromonval. Gegevens afkomstig van de monitoring worden geanalyseerd. De uitkomsten worden gebruikt bij de aanpak van het beheersen van de eikenprocessierups. De uitkomsten worden ook gebruikt om landelijke vergelijkingen te maken, zodat mogelijke trends zichtbaar worden.

5.1.3.4 Heet water machine bij grondnesten

In 2020 gaat Breda ervaring op doen met een heet water machine om de eikenprocessierups te beheersen langs drukke fietspaden. De eikenprocessierups bestaat voor een groot deel uit eiwit. Eiwit gaat over in vaste vorm vanaf 50 graden celsius. De heetwater machine is schoon en duurzaam en de brandharen zorgen na overgieting niet meer voor irritatie. Monitoring van de proef moet duidelijkheid geven.

CONCEPT

CONCEPT

6 Organisatie

6.1 Communicatie/Voorlichting

Voorlichting aan de Bredanaars zorgt ervoor dat zij kennis krijgen over het beheersen en voorkomen van de overlast. De gemeente brengt via diverse kanalen informatie over de eikenprocessierups onder de aandacht.

Kanalen die hiervoor worden gebruikt zijn:

- De gemeentelijke website. Bredanaars worden doorverwezen naar de GGD (www.oakie.info) en het Kennisplatform Processierups (rijk) (www.processierups.nu).
- Door een goede instructie aan het servicepunt van de gemeente Breda .
- Social media, waaronder de facebookpagina van de gemeente, Twitter et cetera.
- De informatiemogelijkheden zullen onder de aandacht gebracht worden bij scholen, kinderdagverblijven, wijkraden et cetera.

De communicatie zal geheel het jaar gebeuren op momenten dat er beheersing ingezet gaat worden. Er komt uitleg over tijdstip en de werkwijze. Er zijn drie momenten van voorlichting ingepland, te weten in maart, mei en juni/ juli in verband met mogelijke overlast brandharen.

De GGD heeft een toolkit ontwikkeld over de eikenprocessierups (www.oakie.nl) en een flyer. De flyer is gebruikt in Breda en de geüpdatete versie zal in het beheersingsplan van 2020 ook weer onderdeel zijn van de voorlichting.

6.2 Aangrenzende terreineigenaren

De gemeente adviseert en geeft voorlichting aan aangrenzende eigenaren. Er is overleg met aangrenzende eigenaren als het achterwege blijven van maatregelen door aangrenzende terreineigenaren het beheersen op gemeentelijk terrein teniet doet gaan.

Om de eikenprocessierups te beheersen kunnen terrein eigenaren ook inzetten op het creëren van voldoende leefgebied in de vorm van voedsel, voortplant- en schuilgelegenheden voor natuurlijke vijanden. Dit kan door groen ecologisch te beheren, zoals omschreven in paragraaf 5.1.2.1. en 5.1.2.2. Bijvoorbeeld een door de gemeente beheerde weg met eikenbomen kan een beter leefgebied ontstaan als agrariërs bijvoorbeeld akkerrandenbeheer toepassen, particulieren een bloemrijke tuin hebben er natuurvriendelijke oevers langs watergangen zijn.

6.3 Uitwisselen ervaringen

Om te komen tot een effectieve beheersing van rupsen zijn er gesprekken met andere gemeentes om ervaringen te delen. Zo gaat er vanuit het B5 overleg landelijke deelname georganiseerd worden en zal met andere terreinbeheerders in de regio contact gezocht worden en ervaring uitgewisseld.

Door de Provincie Noord Brabant is een bijeenkomst gepland met als doel te verkennen waar gemeentes elkaar kunnen aanvullen in het beheersen van de eikenprocessierups (deelnemers zijn de Provincie, B5, gemeente Gemert-Bakel en de gemeente Bernheze).

Er is ook deelname aan bijeenkomsten van de GGD op provinciaal niveau en is er deelname aan een onderzoek vanuit Wageningen middels een interview. Het accent ligt in het onderzoek op het gebied van gezondheid en communicatie.

Met betrekking tot monitoring komt een expert in 2020 voor uitleg en nadere kennismaking. In het Convenant Behoud van Bomen zal dit onderwerp besproken worden.

6.4 Afstemming (weg) werkzaamheden beheer & onderhoud

De werkzaamheden van het beheer & onderhoud van de eikenbomen worden afgestemd op de aanpak van beheersing van de eikenprocessierups. Het snoeien bijvoorbeeld zal gebeuren nadat de nesten eruit gehaald zijn.

Ook worden de geplande wegwerkzaamheden afgestemd met de beheersing van de eikenprocessierups.

6.5 Coördinator

Er komt, gezien de hoeveelheid maatregelen en de maatschappelijke impact, een coördinator eikenprocessierups vanuit de gemeente. De coördinator schakelt met partijen werkzaam in de openbare ruimte en stemt af en draagt zorg voor coördinatie van het beheer & onderhoud.

6.6 Monitoring

Monitoring is nodig ter ondersteuning van de beheersing van de eikenprocessierups en de maatschappelijke impact. In 2020 worden de:

- stadia van de eikenprocessierups gemonitord;
- eikenprocessierups geregistreerd;
- de aantallen gevangen mannetjes in de Feromoon vallen in kaart gebracht. Het aantal mannetjes geeft een beeld van het aantal uitgevlogen vlinders en daarmee van het aantal afgezette ei pakketten.
- vogelnestkastjes en hun bezetting in kaart gebracht.
- gezondheidseffecten in kaart gebracht

6.7 Evaluatie

De beheersing, zoals omschreven in deze aanpak, gaat uitgevoerd worden in 2020. Gedurende het jaar zal tussentijds gerapporteerd worden over de uitvoering van de proefprojecten en de monitoring gegevens.

Vanuit het landelijk Kennisplatform processierups komt in 2020 een update van de 'Leidraad Beheersing eikenprocessierups-update 2019'.

In oktober 2020 vindt de evaluatie plaats. Op basis van evaluatie, opgedane ervaring en de nieuwe landelijke leidraad komt er een plan van aanpak voor 2021.

Bijlage: linken voor meer informatie

- Informatie GGD is te vinden op www.oakie.info; de informatie is gericht op burgers, huisartsen, scholen, evenementen en recreatie eigenaren.
- Kennisplatform Processierups (rijk) informatie aan burgers, professionals en overheden: www.processierups.nu.

CONCEPT